

George Coșbuc referendar. Mărturii documentare

Printre cărturarii de prestigiu ai începutului de veac XX, care au îmbrățișat cu entuziasm acțiunea generoasă de ridicare a satului românesc prin cultură, desfășurată sub auspiciile Casei Școalelor, se numără și George Coșbuc. Pe parcursul a șaisprezece ani (1902–1918) acesta a desfășurat o multilaterală activitate în calitate de referendar, conferențiar la cercurile culturale, autor de lucrări și articole de popularizare a științei, îndrumător al colectivelor de conferențieri, alcătuitoare de scrieri și culegeri literare destinate satului. Documentele pe care le prezentăm își propun să evidențieze rolul pe care l-a avut George Coșbuc în înzestrarea bibliotecilor populare.

Bun cunoscător al sufletului și aspirațiilor truditorilor ogoarelor, poetul a stăruit ca în mediul rural să fie răspândite numai lucrări valoroase, accesibile și utile locuitorilor. Ca urmare, cărțile propuse a fi cumpărate de Casa Școalelor, pentru înzestrarea bibliotecilor, au fost temeinic analizate, din punct de vedere al conținutului, al realizării artistice și sub aspectul limbajului. Scrierile care, în concepția lui, nu slujeau preocupărilor sătenilor, care alterau, prin abundența de neologisme, limba română, sau ascundeau, în spatele unui frumos și încărcat decor verbal, o totală sărăcie de idei, au fost respinse. Refuzul de a da aviz favorabil unor lucrări de o îndoielnică valoare literară și științifică se întemeia pe crezul său că numai ceea ce este valoros și autentic, specific românesc, poate contribui la infiltrarea, în conștiința sătenilor, a unor elemente de cultură. Așa se explică și demersurile pentru sprijinirea de către Casa Școalelor a talentelor autentice, precum și a celor care și-au propus să traducă în limbi străine operele unor mari scriitori români.

Peste decenii, în condițiile în care limba noastră este din ce în ce mai poluată, documentele pe care le prezentăm nu și-au pierdut actualitatea.

TRAIAN RUS

1

1903 aprilie 12, București. Referat privind lucrarea *Curs elementar de medicină*, scrisă de V. S. Christodulo din București.

Cartea e bine alcătuită și bine scrisă, populară. E întocmită după programele în vigoare, cu scopul de-a fi carte de școală (pentru seminarii și școalele secundare de fete) și are și un supliment pentru sub-kirurgi, pentru agenți sanitari, moașe etc. Se pot cumpăra un număr oarecare de exemplare pentru biblioteci, ori pentru centrala cercurilor culturale, căci dintre cărțile similare mi se pare a fi cea mai bună. Poate costa 2 lei. Ar putea să fie, însă, mai ieftină (1 leu și 20, ori 1,50).

G. Coșbuc

2

1903 mai 9, București. Referat asupra lucrării *Hai, noroc!*, semnată de învățătorul G. I. Coatu din comuna Cerna, județul Tulcea.

Să se întrebe la depozit dacă avem exempl <are> din piesa asta. Mi se pare că s-au cumpărat. Despre piesă nu pot zice nici bine, nici rău. Eu, din principiu, sunt împotriva acestui fel de piese teatrale, în care se „combate” beția. Autorii pun pe copii să-și bată joc de părinții lor și să le facă morală. Fondul etic al pieselor e din capul locului inadmisibil. Efectele piesei sunt mai întotdeauna contrarii celor voite de autor. În acest fel se compromite lupta împotriva alcoolului și se produce în țărani un dispreț pentru încercările teatrului sătesc. Și apoi fondul literar. Vecinic același calapod, aceleași scene, aceleași vorbe. Acestea le spun despre toate piesele care au pretenția de-a fi „antialcoolice”.

Piesa asta e ca toate celelalte zeci de piese, pe cari le cunosc. Nici mai bună, nici mai rea. Mi se pare însă mai grea de reprezentat din cauză că este scrisă toată în versuri.

G. Coșbuc

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Școalelor, dosar 4/1903, f. 34.

3

1903 mai 12, București. Referat privind propunerea lui V. Tecontia de a se edita un volum de traduceri germane din opera lui Mihai Eminescu.

Poesiile trimise ca probă sunt frumoase și exact traduse. Mai ales „In den Winde in den Wogen”. Ar fi bine să ne trimită traducătorul întreaga sa colecție. Atunci, urmând exemplul cu traducerea franceză a „României pitorești” de A. Vlahuță, s-ar putea, poate, alcătui un volum *Eminescu în traducere germană*, pentru răspândirea și cunoașterea scriitorilor noștri în Germania.

Dl Ministru ar putea numi trei oameni cari să judece lucrarea dlui Tecontia și, dacă ar afla-o mai bună decât lucrarea altora cari au tradus pe Eminescu (dl Grigorovița, Minckwitz etc.), eu aș gândi că ar fi bine cu cale să dea Ministerul un ajutor traducătorului, spre binele literaturii noastre. Ideea cu traducerea autorilor noștri în limbi străine e de o importanță capitală pentru noi. De aceea cred că e bine să se urmărească ideea.

G. Coșbuc

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Școalelor, dosar 4/1903, f. 75.

4

1903 mai 17, București. Referat asupra *Vocabularului botanic* întocmit de Zach. C. Panțu.

Vocabularul dlui Panțu nu este într-adevăr un vocabular simplu al numirilor plantelor, ci o enciclopedie a botanicii populare. La fiecare plantă se arată timpul și locul creșterii, felul culegerii și al păstrării ei și rostul ce-l are în medicina

științifică și – mai ales – în cea populară ca leac al bolilor. O lucrare, după a mea știință, unică până acum în literatura noastră. Eu aş îndrăzni să propun dlui Ministru să cumpere vr-o sută de exemplare, nu ca încurajare pentru autor – cari se ocupă serios și cu pricepere de botanica populară și scoate acum al doilea volum – ci pentru că văd că lucrarea lui ar fi de folos real poporului pentru mai-sus-arătatele motive. Cartea costă 2 lei.

G. Coșbuc

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Școalelor, dosar 4/1903, f. 87.

5

1903 mai 17, București. Referat asupra lucrării *Costa Belciug*, scrisă de învățătorii Mihail și Grigorie Ignat, din comuna Negrești, județul Vaslui.

Piesa e bună, se poate aproba. Sunt de părere să se scoată scena cu primarul de la sfârșitul actului II, pentru că e prea imorală pentru țărani și e și neverosimilă. Autorul ar mai putea ajusta piesa, tăind câte ceva din monoloagele cele lungi.

G. Coșbuc

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Școalelor, dosar 4/1903, f. 112.

6

1903 mai 27, București. Referat cu privire la lucrarea lui George Vasilescu, învățător în Balș, județul Romanai, *Statul țăranilor*.

O carte bună. Pentru școalele de adulți, cu deosebire. Bucățile sunt potrivite pentru copii să le citească în adunările cercurilor culturale, în fața sătenilor, după cum se obicinuește în unele județe, lucruri cari ar fi de dorit să se generalizeze și să intre în obiceiurile cercurilor culturale. Se pot întrebuița bucățile – fiind scrise în dialog – și ca să se reprezinte dogmatic de câte 2 copii.

G. Coșbuc

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Școalelor, dosar 4/1903, f. 100.

7

1903 mai, București. Referat cu propuneri pentru cumpărarea unor lucrări.

Referat:

V. Podenanu, *Cântece*

I. Costin, *Un vis*

Al. Cazaban, *Încurcă-lume*

Domnule Administrator,

Autorii (V. Podenanu, I. Costin și Al. Cazaban), cari, prin petițiile alăturate, cer să li se cumpere exemplare din scrierile lor, nu sunt lipsiți de talent și au o valoare literară până la un punct. Nu scrie însă nici unul pentru popor, nici măcar

popular. Cărțile lor n-ar fi rele pentru bibliotecile noastre, vreau să zic că nu cuprind nimic contrar scopului nostru.

Dacă ar fi vorba de o încurajare, aş fi de părere să se cumpere cel mult de câte o sută de lei cărți de la fiecare, dacă permit fondurile.

G. Coşbuc

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Școalelor, dosar 4/1903, f. 103.

8

1903 septembrie 7, București. Referat cu privire la lucrarea Smarei Gheorghiu intitulată *Calvar*.

Asupra cărților de literatură poetică are să-și dea avizul dl referend Al. Vlahuță. Eu nu pot să-mi dau avizul asupra cărților scrise anume pentru popor; nu pot mai ales acum, fiindcă dl Vlahuță și-a dat odată avizul asupra doamnei Smara, și eu n-am nici datoria să aprob și nici dreptul să dezaprobat cele ce-a spus D-sa ca singurul în drept de-a cerceta cărțile literare.

Pentru bibliotecile populare, cartea *Calvar* nu e potrivită. Poate, pentru bibliotecile școalelor secundare.

G. Coşbuc

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Școalelor, dosar 4/1903, f. 164.

9

1906 februarie 8, București. Referat asupra lucrării *La întâlnire*, de M. P. Miosotis.

„Sfaturi și Diverse“ zice autorul. Sfaturile sunt puține și dintre acelea cari se găsesc de multe ori spuse, și negreșit că mai bine, prin multe broșurele împărțite de Casa Școalelor pe la bibliotecile populare. Iar „Diversele“ sunt 15 învățături care în felul cum le au *Calendarele pe o sută de ani*: cum se face brânză din cartofi; cum să te aperi de șoareci; cum să știi ce va ieși din ou, cocoș, ori găină; cât de adânc e Oceanul Pacific și cum să știi cât de departe e fulgerul etc.

Sfaturile nu sunt rele, însă stilul cărții e cam rău. Prea întins și lăbărat și – din dorința de a fi popular – prea vulgar și cu totul neîngrijit. Pe-alocurea e provincial-oltenesc, cu „aialaltă, ălea, ăstea, ăl de-a făcut, verbul a râde întrebuințat ca reflexiv („vrei să te răzi“?). Pentru unitatea limbii culturale e păgubitoare orice scriere de popularizare în graiuri provinciale, căci dizolvă ceea ce trebuie încheat. Cărticica aceasta ar fi, cum se vede, scrisă pentru olteni, deci, câtă vreme scopul Casei Școalelor este să aibă cărți scrise pentru toți românii, ea este nu numai afară din scopul Casei Școalelor, dar indirect împotriva lui.

Referent G. Coşbuc

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Școalelor, dosar 6/1905, f. 29.

10

1907 mai 14, București. Referat asupra lucrărilor *Băi de aer, soare și electricitate* și *Cultura pomilor*, editate de profesorii gimnaziului din Slatina.

Broșurica *Băi de aer* etc. e scrisă pentru orășeni, pentru oameni bogați și învățăturile dintr-însa mi se par scrise de un doctor cari își apără, polemizând, teoria sa cum își apără Kneipp, ori Kukne, ori Prianitz – ori cum Dumnezeu îi mai cheamă – teoriile lor: unul vrea apă, altul pâine uscată, altul soare și electricitate.

Pentru bibliotecile populare ea nu e de nici un folos.

Cealaltă broșură, *Cultura pomilor*, e bună. Avem însă în bibliotecile rurale destule broșurele, asupra acestui subiect, tot așa de bune. Prin urmare, ar fi de prisos cumpărarea ei, din punctul acesta de vedere.

Limba acestor broșurele nu e pe înțelesul poporului; au prea multe neologisme și bănuiesc a fi străin cel ce le-a scris, căci am găsit greșeli elementare de limbă (articulare falsă și falsă întrebuintare a pronumelor personale în cazul oblic al pluralului).

Prețul lor, apoi, e exagerat. „Dacă broșura va avea 32 pagini, prețul va fi de 40 bani“. Așa zice anunțul. E prea de tot mult. Aș lua ca pildă broșurile societății „Steaua“: o broșură de 96 pagini și de mai multe costă numai 15 bani. Vânzând broșuri de câte-o coală (32 pagini mici) cu 20 bani n-o să răspândim niciodată în popor lumina cărții.

G. Coșbuc

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Școalelor, dosar 5/1907, f. 104.

11

1907 mai, București. Referat asupra lucrării *Domnița Ruxanda*, scrisă de un elev de la Liceul „Gheorghe Lazăr“ din București.

Piesa aceasta este o lucrare de începător – dar talentat începător – și merită o încurajare. Cred că ar fi bine să i se cumpere editorului (care, după cum văd, e un inimos student de liceu) un anumit număr de exemplare.

G. Coșbuc

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Școalelor, dosar 5/1907, f. 201.

12

1907 iunie, București. Referat privind oportunitatea cumpărării revistei „Amicul Tinerimei“.

Revista „Amicul Tinerimei“ e, într-adevăr, foarte potrivită pentru tinerime. Are material cu multă îngrijire ales în vederea scopurilor educațiunii. Sunt de părere să se cumpere pentru bibliotecile școalelor secundare o sută de exemplare din fiecare an de revistă.

G. Coșbuc

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Școalelor, dosar 5/1907, f. 274.

13

1910 august, București. Adresa prin care George Coșbuc recomandă administratorului Casei Școalelor cumpărarea cărții *O rană a poporului român*.

Domnule Administrator,

Lucrarea dlui Constantin Dimitriu, *O rană a poporului român*, ce mi s-a trimis s-o cercetez (Adresa nr. 11700 Seria F), e o bună lucrare, în felul conferințelor ce se țin la cercurile culturale. Cred că e bine să i se dea autorului un ajutor, în oarecareva chip, ca să-și poată răspândi bunele sale povețe.

G. Coșbuc

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Școalelor, dosar 3/1910, f. 294.